

HEMBYGDI

Medlemsblad för
Upplands Väsby Hembygdsförening

Nr 2 Maj 1997
Årgång 26

Innehållsförteckning

Ordföranden har ordet	3
Bokslut	6
Balansräkning	7
Stora Vilunda	8
Hembygdsförbundets årsmöte 1997	9
Hembygdsföreningens förste ordförande	11
Prästgård med anor	13
Eds prästgård idag	14
Årsmötet 1997	15
6 juni på Hembygsgården	16
Varför heter vägen så ?	17
Björkvalla	18
Tingsplatser i Attundaland	20
Korsord	22

För innehållet i artiklarna svarar respektive författare.

Ordföranden har ordet

Med den för natten aktuella kometens svindlande hastighet har årets tide-räkning passerat vårdagjämningen, då dag och natt äro lika långa. Med ett för-enklat synsätt kunde man säga att ljuset och mörkret vore jämspelta, men ser vi till situationen ute i världen förefaller situationen vara en helt annan - varhän är mänskligheten på väg? Kanhända är det fel att använda ett subjekt i pluralis, det vore kanske mer rakt på sak att fråga sig, vart är du och jag på väg, som deltagare i mänsklighetens stora stafettlag med växlingar mellan varje generation. Dessa växlingar är vi sällan medvetna om i slitet med tillvarons dagliga problem, som är minimala i förhållande till våra medmänniskor i de krigshärjade länderna, vars ledare en gång troligtvis varit välanpassade personer vilka drabbats av framgångens korruption och hänsynslöshetens kallsinnighet, jagets dominans och dess utropande till allmän lag.

Detta generationernas kulturella stafettlopp som vi i hembygdsrörelsen har förtroendet att representera ger en synnerligen entydig bild av nödvändigheten att utveckla metoder och redskap för att överleva, dels det primära, vad jorden kunde ge och det sekundära, att höja livskvaliteten, ett mångfasetterat och svårdefinierbart begrepp, men i alla hänseenden en total motsats till allt destruktivt.

Vi har med sex medlemmar i vårt registreringsarbete av gamla föremål, som ett Alu-projekt, under tio månader, registrerat 1900 gamla föremål. Varje föremål är beskrivet på en speciell blankett, och dessa skall överföras till data enligt ett speciellt system, SAMOREG. Denna registrering var synnerligen nödvändig och har varken kostat kommunen eller hembygdsföreningen något. Den är en ovärderlig informationskälla i generationernas nästan oändliga stafettlopp. Tyvärr saknar föremålen icke sällan den information som de en gång i tiden haft om ägare, tillverkare, användningsort, framställningstid och donator, dessa uppgifter finns ibland, men ej konsekvent. Vi ser fram emot den dag framöver då vi i lämpligt väder kan slå upp portarna till det gamla vagnsskjulet för exponering av våra gamla ting från en gången agrar- och hantverksperiod. På vidstående sida ett exempel på en ifylld registerblankett, där lampans identitetsuppgifter är bristfälliga.

Nästan samtidigt med registreringsarbetet har en röjning på marken vid Runby Nedra, Hembygdsgården, vidtagits, liksom en städning i den gamla vedboden, som tydligen varit ett förvisningsutrymme för svårplacerat allsköns bråte. Bland detta har vi också gjort ett fynd, fragment av den gamla förstukvisten till vita mangården. Av dessa fragment samt av befintliga fotografier torde en

rekonstruktionsritning kunna göras och en ny förstukvist framställas, men idag saknar kommunen pengar förmodar jag, och hembygdsföreningen kommer sannolikt aldrig i den ekonomiska situation, att den kan realisera ett dylikt projekt. Kanske känner sig någon hågad att som sponsor bekosta ett sådant projekt? Låt ej blygsamheten stå som hinder för Ditt erbjudande, om viljan och för-mågan finns!

Genom röjningen har en gammal allé väster om en gammal väg kommit i dagen, var det vägen till dagens Runby hage eller gårdagens Ladbro?

Lördagen den 22 mars avhöll Stockholms läns hembygdsförbund sitt årsmöte. Referat på annan plats i bladet. Mötet följde de gamla rutinerna, även vad som berörde ekonomin. Föreningarnas avgift till förbundet höjdes till 14 kr/medlem, vilket för vår del betyder en avgift på ca 7000 kr!

Foto: G.K. Allén vid Hembygdsgården

Av undertecknad framfördes åsikten att man skulle påverka föreningarna att mera frekvent propagera för prenumeration på tidskriften Ledungen till medlemmarna för att höja upplagan och därmed göra den intressant som ett annonsorgan; upplagan är idag ca. 1500 ex. Därmed borde man få följande fördelar: ökad in-

formation om vikten av hembygdsrörelsen som förespråkare för kulturarvets stora betydelse och därmed bättre medlemsrekrytering, ökade inkomster till förbundet genom prenumerationerna. Ökade annonsintäkter genom upplageökningen, som skulle göra Ledungen intressant som annonsorgan, om detta är utopi eller verklighet undandar sig mitt bedömande.

Avslutningsvis önskar mina medfunktionärer och undertecknad samtliga våra medlemmar och övriga som läser Hembygden, en angenäm sommar; ej bara lagom utan angenäm och bra.
Gösta Karlsson

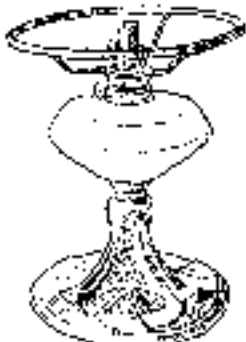
NATIONALDAGEN DEN 6:E JUNI SKALL VI FIRA PÅ HEMBYGDSGÅRDEN och förhoppningsvis också därmed sommarens ankomst. Vi börjar kl. 18 för att så många som möjligt skall kunna delta i mottagandet och medborgarskapsceremonin för våra nya medborgare. Kl 21 halar vi flaggan. Tag med kaffekorg och njut av försommarkvällen till allmogemusik. Detta är ett samarrangemang med Upplands Väsby kommun. Varmt välkommen!

FORM NO. 104 (REV. 10-1-65)

1. Name of the donor IR 2. Address of the donor 3. City or town and State 4. Occupation or profession 5. Date of birth 6. Social Security number 7. Name of the donee 8. Address of the donee 9. City or town and State 10. Occupation or profession 11. Date of birth 12. Social Security number 13. Name of the donee 14. Address of the donee 15. City or town and State 16. Occupation or profession 17. Date of birth 18. Social Security number		19. Name of the donee 20. Address of the donee 21. City or town and State 22. Occupation or profession 23. Date of birth 24. Social Security number 25. Name of the donee 26. Address of the donee 27. City or town and State 28. Occupation or profession 29. Date of birth 30. Social Security number	
---	--	--	--

General
 instructions
 apply to
 all
 copies
 of
 this
 form.

1. This form is to be filled out by the donor and filed with the donor's income tax return for the year in which the gift was made.

2. This form is to be filled out by the donee and filed with the donee's income tax return for the year in which the gift was made.

3. This form is to be filled out by the donor and donee and filed with the donor's income tax return for the year in which the gift was made.

HEMFÖRETAGET

LEIF ANDS VÄSTBY
HEMFÖRETAGSFÖRENING

BOKSLUT 1996

RESULTATRÄKNING	1996	1995
<i>Intäkter</i>		
Vårhussavgifter	41710,00	3977
Föreningsavgifter	7177,00	7177
Hus och samlingar	18710,00	60
Förstärkt trycksaker	2437,00	177
Kontoransl. L-dag	20000,00	2101
Kontoransl. bavg. "Tid Epok"	16004,10	1215
Diverse intäkter	4222,00	34
Summa intäkter	90190,10	14885
<i>Kostnader</i>		
Förenings- och föreläsavgifter	0,00	-1200
Föreningsavgifter	5100,00	5415
Hus och samlingar	34155,92	-1511
Trycksaker	-20765,50	2080
Föreningsavgifter	5820,71	611
Hembygdsförskott	-1575,00	-821
Kontoransl. bavg. bavg.	-3000,00	891
Diverse kostnader	-6200,50	-100
Kostnader "Tid Epok"	-15004,10	1215
Summa kostnader	-91230,23	-14651
RESULTAT FÖR FINANS	-1040,13	234

BALANSRÄKNING	2019-12-31	1995-12-31
TILLGÅNGAR		
<i>Drivmedelstillsättningar</i>		
Kontantkassa	1138,00	
Fuelgros	22031,30	
Bankräkning	15810,03	
Skuldföringar	1,00	
Frysbehalter	1,00	
SUMMA TILLGÅNGAR	69879,23	69879,23
SKULDER OCH EGET KAPITAL		
<i>Kortfristiga skulder</i>		
Lån epoker	1307,40	
Förutbetalda intäkter, med avg	13555,00	
Summa kortfristiga skulder	21462,40	21462,40
<i>Eget kapital</i>		
Balanserat överskott	43032,11	
Årets resultat	1721,02	
Summa eget kapital	48416,83	48416,83
SUMMA SKULDER OCH EGET KAPITAL	69879,23	69879,23

STORA VILUNDA

Referat och personliga upplevelser av hur en middag på Stora Vilunda genomfördes i början av 1930-talet, hur sonen Sam i familjen Lidman upplevde dess dynamik. Sam Lidman kåserade därom på ett ödmjukt men också avslöjande sätt hos Hembyggsföreningens "Öppet Hus" den 9 februari.

Familjen Lidman, åtta personer stor, bodde på Stora Vilunda. Enligt Sven Lidmans uppfattning var tydligen deras bostadshus den kristna enkla-ven i Wäsby, som vårt samhälle hette på den tiden. Skulle man ha något utom-familjärt umgänge var man hänvisad till medlemmarna inom Filadelfia-församlingen i Stockholm, men om jag har förstått det rätt gällde det de frälsta medlemmarna, som kommit upp en bit i hierarkin. Icke så sällan önskade pastorn i någon församling placera en frälst ton-årsflicka hos en annan församling. Detta utbud annonserades i Sven Lidmans egen tidning Evangelii Häröld. Förfaringsättet tillämpades också i fallet Siebyll, som enligt annonsen önskade lättare hushålls-plats som familjemedlem hos trossyskon nära Stockholm. På morgonen gästa-budsdagen var man inne i Stockholm och hämtade Siebyll. Enligt kăsören kunde ingen bli besviken på henne! Under hälsningsceremonien ville han genast prägla henne på sig, sträckte fram han-den och sa: "Inte för att jag vill skryta, men det är jag som heter Sam". Tidigare har sagts att detta var gästbudsdagen. Gästerna hade börjat anlända, Levi Peth-erus' bil stod redan parkerad vid Vilunda,

den ena taxibilen efter den andra kom uppsvängande med gäster från järnvägs-stationen, några av gästerna promene-rade, skaran var talrik.

Fru Lidman arbetade i köket likt en fältherre inför en större batalj, inköpen gjorda hos Sven Eng-ströms Speceri och Diverseaffär, Björk-valla, var nogsam och planerade i mycket god tid, vilket gjorde att tidsfaktorn ibland kunde påverka fräschheten. Gästerna hade samlats uppe i biblioteket intill Vär-dens rum, för att ej vara i vägen. De ne-dre regionerna var ommöblerade till sa-long. Konversationen bestod av explo-siva bibelcitater och interpunkterande hallelujah, hallelujah!

Det Lidmanska hemmet var fyllt av biblar förutom av instrument. En flygel som brukades när Einar Ekberg kom på be-sök, en taffel i matsalen att duka byffé på och ett högt, svart piano i tamburen för dagligt bruk. Sociala skrankor exis-terade inte i Guds värld, somliga hade flera pianon.

Gästerna hade knappast hunnit hänga av sig ytterkläderna, för rån mor, ännu med spisrosor på kinderna slår sig ned vid pianot och klämmer i med den obligatoriska välkomstsången vid dessa tillfällen:

"De komma från öst och väst,
de komma från syd och nord,
att sitta till bords..."

Sången hinner trevande mer än börja innan de ledande bröderna med hustrur kommer rutschande nerför biblioteks-trappan. Man kunde ifrågasätta hur det

hade stått till med andligheten där uppe i biblioteket, frågar sig kåsören undrande.

Gästerna lät sig väl smaka av det stilfullt dukade bordets läckerheter, där pjäser av det ärvda Meissenporslinet intog paradposition och skavankerna noggsamt doldes genom ljusens fantasifulla arrangemang. Kåsören ställer frågan om sin uppskattning av den gästande skaran. Den var lika överväldigande som den aktning de omgav sig själva och varandra med!

Vid den korta frågestunden efter föredragningen framkom att dessa personer, uppmuntrade av varandra, levde i en separat värld, tog vara på alla tillfällen som yppade sig i deras fiktiva tillvaro, som kunde bidra till deras upphöjelse i den andliga gemenskapen. Man fick kämpa hårt för att bli ledande. Sven Lidmans sekterism utvecklades dagligen sedan Levi Pethrus hade rest till USA.

G.K.

HEMBYGDSFÖRBUNDETS ÅRSMÖTE 1997

Den 22 mars 1997 höll Stockholms läns Hembygdsförbund sitt årsmöte. Mötena brukar förläggas till olika kommuner och i år hade turen kommit till Nacka. Totalt var det ca. 200 ombud från 49 hembygdsföreningar som samlades i Nacka gymnasium för att delta i mötet. Vår förening representerades av Gösta Karlsson, Bertil Widlund, Vivi Wallin,

Lennart Widestam och Inga Lisa Gustafsson.

Efter sedvanlig registrering bjöds vi på kaffe till glada toner från Saltsjöbadens spelmansgille: cittra, nyckelharpa och tolv violer. Årsmötet inleddes med välkomsthälsningar av Bo Swedén, ordförande i Nacka Hembygdsförening och Erik Langby, ordförande i kommunstyrelsen. Den senare underströk vikten av att få känsla för sina rötter i ett samhälle som faktiskt inte är mer än 100 år gammalt.

Därpå följde underhållning av Nacka Musikskolas kammarkör som framställde "En frukost i det gröna" med både Jenny Lind, hennes beundrare unge herr Lindblad och Bellman, varpå Carl Oscar Östling, ordförande i Boo Hembygdsför-

eningen berättade och visade diabilder från Nacka kommun.

Nacka Hembygds Gilles Sekelskiftesdansare gjorde så ett bejublat framträdande med scener från dansbanan i Sickla Park, där både pigor, drängar och flottans glada gossar kunde ta en svängom till enradigt dragspel, bas och klarinett.

Efter detta följde utdelning av diplom till nio förtjänta mottagare för goda insatser av olika slag i hembygdsarbetet.

Göran Furuland, Hembygdsförbundets ordförande, förklarade där efter årsmötet öppnat. Han fick också senare förtroendet att inneha ordförandeposten ytterligare ett år.

1996 års bokslut visade större underskott än vanligt. Löner, administration, lokalkostnader m.m. har ökat medan t.ex. landstingsbidraget har stått på samma nivå i sex år. Vissa projekt har varit mindre lyckosamma och tidningen Ledungens upplaga är oföränderligt liten. För att i någon mån kompensera underskottet beslöt mötet att höja medlemsavgiften till förbundet med två kr. per medlem. Hembygdsföreningarna får nu alltså betala 14 kr per år och medlem till Hembygdsförbundet. För vår del blir det drygt 7000 kr per år. En

ekonomigrupp som kan utreda sparförslag etc. skall också inrättas.

Tre motioner behandlades. En motion gällde samarbete, presentation och försäljning av hembygdsföreningarnas litteratur och förbundsstyrelsen hade i förväg lämnat ett yttrande varmed motionen ansågs besvarad. En annan motion gällde ett permanentande av Hembygdsdräktens dag och att en sådan dag skulle kunna bli riksomfattande. Motionen antogs av mötet och går vidare till Sveriges Hembygdsförbunds Riksstämman 1997. Den tredje motionen gällde ändring av namn på tidningen Ledungen och hänsköts till 1998 års årsmöte.

Hembygdskonsulent Kjell Nilsson redogjorde i korthet för förbundets verksamhetsplan 1997-98.

Årsmötet avslutades med tre olika bussturer i Nacka kommun, bl.a. till centrala Sicklaön med Stora Nyckelvik, Danvikshem och Svindersvik, Boo med Tollare folkhögskola, Boo Herrgård och hembygdsgård samt till Saltsjöbaden med Vår Gård, Grand Hotell och Erstaviks slott.

Ett utförligare referat av årsmötet kan läsas i Ledungen.

Inga Lisa Gustafsson

Några platser kvar

BUSSRESAN

ÖSTERGÖTLAND -

Göta Kanal - Övralid - Medevi Brunn - Vadstena.

HEMBYGDSFÖRENINGENS FÖRSTE ORDFÖRANDE

SVEN ODENRICK - SNICKAREN, PRÄSTEN, HEMBYGDSVÅRDAREN

Komminister Sven Odenrick (1892-1974), som förra året fick mottaga ett av kommunens nyinstittade kulturstipendier, för sina insatser i hembygdsgården inom Upplands Väsby kommun, är en man som har mycket att berätta om vad han uträttat på detta område under alla de år han varit verksam.

Odenrick har tjänstgjort vid Eds församling mellan åren 1919 och 1958.

Förutom kommunens stipendium har han fått mottaga en rad andra utmärkelser, I samband med byggandet av hemvärnsgården i Sollentuna fick han mottaga en förtjänstplakett av prins Bertil. Han har även mottagit Samfundet för Hembygdsvårds plakett och är hedersordförande i Upplands Väsby hembygdsförening och ende innehavaren av dess hembygdsnål i guld.

Odenrick är uppvuxen i Roslagen där hans far tjänstgjorde som kyrkoherde i Riala församling.

Han blev tidigt intresserad av hembygdsvård och lärde sig snickeriets ädla konst vilket han senare haft och har stor nytta av när det gäller att restaurera gamla kistor, stolar och andra saker. Hemma i sitt radhus har han en egen verkstad där han numera tillbringar en stor del av sin tid med reparationer och även rena hobbyarbeten, t.ex. ljusstakar och bokhyllor i antika modeller.

Komminister - Snickare

1919 kom Odenrick till Eds församling som komminister. Den tjänsten innehade han fram till 1958 då han avgick.

Hans första uppgift blev att restaurera de gamla husen vid prästgården. Han fann även rester efter en gammal tiondelada som tyvärr redan rivits.

1938 lyckades komminister Odenrick rädda klockarstugan vid Eds kyrka. Striden stod länge hård om klockarstugan, bl.a. hade kommunalfullmäktige redan beslutat att den skulle rivas.

Sven Odenrick, kommunens kanske främste hembygds- och kulturvårdare.

Genom att larma rikspresen och kämpa hårt för saken lyckades han med sin sak. En distriktslantmätare vid namn Rosenbaum åtog sig att restaurera och iordningsställa det gamla huset. Rosenbaum bodde senare i stugan under 20 år.

Samtidigt gjorde man i ordning den gamla ladugården, som hörde till klockarstugan. Den bebos nu av kyrkvaktmästaren.

Runsten

Trädgården vid Eds prästgård var ett annat av komminister Odenricks stora intressen. Under grävningar där påträffade han en gång en gammal runsten. Som en kuriositet kan nämnas att man på stenen klart och tydligt kan läsa att stenen restes av Sven. Nu restes den igen, 900 år senare, av en annan, som också hette Sven.

Komminister Odenrick var även med och byggde hemvärnsgården i Sollentuna och fick i samband med detta mottaga en förtjänstplakett av prins Bertil. Denne påpekade att han varit med om invigningen av många hemvärnsgårdar, men aldrig tidigare hade han förut hört en präst hålla korum och sedan mottaga belöning för en god snickargärning.

PRÄSTGÅRDARNA

De tre församlingarna i Upplands Väsby har alla sin speciella historia. De kommer framöver att presenteras var för sig i "Hembygden".

Redan 1963 skrev komminister Sven Odenrick om Eds prästgård i Väsbybladet. Det är den historiska tillbakablick, som här presenteras i sin helhet.

Nuvarande kyrkoherden i Ed och tillika prosten i Sollentuna kontrakt, Lennart Lundquist, berättar om de drygt 20 år han har tjänstgjort i församlingen med bostad i den gamla prästgården.

Hembygdsföreningen

1953 hade diskussionerna om bildandet av en hembygdsförening gått så långt att man beslutade att bilda en. Vid bildandet tvekade man aldrig över vem som skulle bli föreningens förste ordförande, komminister Odenrick ansågs självskrivna.

Under de femton år han satt som ordförande utvecklades hembygdsföreningen stadigt.

Odenrick avslutade sitt arbete i Hembygdsföreningen i samband med striden om Övre Runby. Odenrick menade att gården skulle bevaras. Detta lyckades han ej genomdriva men däremot tillföll marken Eds församling. Marken har senare varit till stor nytta för församlingen.

Belönad

Odenrick har fått ett flertal utmärkelser för sina insatser inom hembygdsvården. Han är hedersordförande och ende innehavare av hembygdsnålen i Hembygdsgården. Han har fått mottaga Samfundet för hembygdsvårds förtjänstplakett. Som krona på verket belönades hans arbete med att han blev en av de fyra första som fått kommunens kulturstipendium. **1970 Väsby Nytt**

PRÄSTGÅRD MED ANOR

I de gamla landskapslagarna stadgades att församling vore skyldig hålla såväl präst som klockare med bostadshus, jämte nödiga uthus för kreatur och gröda. Säkerligen har Eds prästgård sedan medeltiden legat på sin nuvarande plats. Genom särskilt lyckliga omständigheter har den fått behålla hus ända från 1600-talets mitt, och den gårds-exteriör som en gång var den vanliga - den kringbyggda gården.

Nu något om byggnaderna. Enligt lag skall på en prästgård finnas sju s.k. laga hus. Till dessa kommer s.k. överloppshus, uppförda av präster under skilda tider. Själva boningshuset uppfördes 1813, varvid den äldre byggnaden från 1600-talet revs. Virke från densamma ingår i nuvarande huset. Ett samtida s.k. syneinstrument lämnar en god beskrivning av arbetet, materialanskaffning m.m. Man kan följa detta hus och övriga husens historia tack vare de vart tionde år återkommande synerna.

Så t.ex. skulle boningshuset omkring 1840 förseas med papperstapeter och "porcellainskakelugnar". En modernisering med andra ord. Andra laga hus voro vishus (matbod), som jämte 1600-talsbyggnaden med öppetliggande takbjälklag och stora öppna spisar och ett stall för sju hästar bildar södra flygeln. Huset jämte vishusboden hade torvtak intill 1940, varom ännu kvarliggande näver - gamla tiders goda takpapp - bär sitt vittnesbörd.

Vishusboden tjänade gamla tiders naturhushållning, som krävde stora ut-

rymmen för kött- och fläsktinor, strömmingstunnor, brödlårar m.m. I stallet hade prostarna - nästan alla kyrkoherdarna blevo prostar i Västra Roslags kontrakt från 1600-talet intill slutet av 1800-talet - två hästar. Övriga utrymmen vore helt naturligt avsedda för gästers hästar. Ekonomihuset för övrigt äro hushållskällare med överbyggnad s.k. handkammare intill köksingången. Den senare var gamla tiders skafferi, försedd med eldstad så att maten ej skulle frysa under den kalla årstiden. Säkerligen bars maten in och ut 2 à 3 gånger om dagen.

Fönsterna äro försedda med bastanta galler, sedan på 1880-talet all julmaten stals.

På ett större avstånd för eldfarans skull, från byggnaderna ligger bagarstuga och bryggghus i en byggnad, byggd 1817. Bagarstugans funktion upphörde i början av detta sekel, men bryggghuset (tvättstuga) användes intill 1925. Allt vatten måste då bäras från gårdsbrunnen. Till ekonomibyggnaderna får väl också räknas vedbod (numera inrymd i stallet) samt en timrad fyrkantig

byggnad på en undangömd plats, modern så till vida att den är försedd med nutida snedtak. Det är gott utrymme för tre personer och gårdens gamla brand-spruta.

Aterstår den mycket förnämliga norra flygeln (nu provisorisk pastorsexpedition) en gång byggd som gästhus på 1700-talets senare hälft. Den liksom 1600-talsstugan och stallet inlöstes som väl var av pastoratet vid sekelskiftet för 800 kr. Många prästgårdar har förlorat mycket av sin gamla karaktär genom att tillträdande präst ej velat eller ej förmått inlösa dylika hus, varför ägaren (företrädaren) pliktskyldigast måste bortföra dem. Dylika hus var behövligen många gånger då pastorn fick ta hand om släktingar och tjänstepersonalen var större än nu.

Prästgårdarna var också vårdshus, en många gånger rätt så betungande uppgift varom berättas från Spånga prästgård, där på 1700-talets mitt kyrkoherden "i anseende till sin hustrus svåra sjukdom och den myckna gästningen begär förflyttning till Adelsö". Väster om flygelbyggnaden stod tiondeladan som utsynades och revs 1918. En oersättlig kulturhistorisk förlust för prästgården.

Västra sidan inramas av 4 jättelindor, troligen skänkta till prästgården av fru Ebba De la Gardie, f. Brahe, slottsfru till Runsa. Det är många som gått ut och in i den gamla prästgården. Till dem bl.a. räknas författaren m.m. Carl Jonas Love Almquist, vilkens styvmor var prostdotter i prästgården. Han var bosatt intill 1847 på Antuna gård.

Illustrator: Nils Stödberg

Text: Sven Odenrick

1963-12-20

EDS PRÄSTGÅRD IDAG

Vad Sven Odenrick skrivit ovan om Eds Prästgård är i allt väsentligt fortfarande korrekt vad gäller prästgårdens karaktärsbyggnader. Vissa förändringar har dock ägt rum under åren.

Den största förändringen är att prästgårdens jordbruksmark och alla ekonomibygnader, utom de i omedelbar anslutning till mangårdsbyggnaden, har försålts till Upplands Väsby kommun. Försäljningen ägde rum efter många års förhandlingar på femtiotalet mellan stiftsnämnden i Uppsala och kommunen. Priset blev mycket lågt med motivering

att marken inte gick att bebygga. Ironiskt nog är nu en stor del av marken tämligen hårt exploaterad - bostadsområdet Prästgårdsmarken och Prästhagen.

Av de gamla ekonomibygnaderna finns den gamla ladugården kvar, numera kallad "Stallet", Väsbyhems populära festlokal, helt ombyggd och renoverad men med exteriören pietetsfullt bevarad. På en liten höjd omedelbart norr om Stallet ligger den gamla arrendatorsbostaden, på senare år använd som fritidshem och systuga m.m., för någon tid sedan tyvärr eldhärjad. Mellan Stallet och arrendatorsbostaden ligger en oansen-

lig ekonomibyggnad som troligen flyttats dit någon gång på 20-talet från ursprunglig plats i västra änden av prästgårdens norra flygel. Övriga ekonomibyggnader, bl.a. en lada och ett mindre bostadshus, "drängstuga", revs under Prästgårdsmarkens utbyggnad. Då försvann också, under byggandet av husen på Kaplanvägen, drygt hälften av prästgårdens ursprungliga fruktträdgård.

Prästgårdens mangårdsbyggnad och dess flyglar är dock väl bevarade och underhållna i så gott som ursprungligt skick. Detta gäller också handkammaren, brygghuset/bagarstugan och det tresitsiga "torrdasset" med två avdelningar. Ett gammalt vagnslider har flyttats in på prästgårdstomten och används nu som garage.

I samband med utbyggnaden av Prästgårdsmarken blev Eds Prästgård av Länsstyrelsen förklarad som byggnadsminne - den enda byggnadsminnesförklarade prästgården i Stockholms län.

Prästgården används alltså fortfarande som tjänstebostad för kyrkoherden i Eds pastorat mot centralt fastställd hyra. Den södra uthusflygeln används huvudsakligen för diverse förrådsändamål. Då pastorexpeditionen i mitten av 80-talet flyttade till Församlingsgården från prästgårdens norra flygel iordningställdes i denna ett andaktsrum som kan användas vid mindre bröllop och dop. Därtill inrättades också ett studie- och sammanträdesrum. I norra flygeln disponerar också Eds rödakorskrets utrymmen för bl.a. klädförråd.

Lennart Lundquist

ÅRSMÖTET DEN 5 APRIL 1997

Ordförande Gösta Karlsson öppnade årsmötet och hälsade de närvarande 32 medlemmarna hjärtligt välkomna. Han redogjorde därefter mycket belysande för vad som hänt under det gångna året och vad som kommer att hända inför det nya. Mer därom på annan plats i detta medlemsblad "Hembygden".

Därefter vidtog stadgeenliga årsmötesförhandlingar med därtill hörande viktiga beslut under ledning av ordförande Gösta Karlsson.

Efter väl genomförda förhandlingar tackade ordförande Gösta de närvarande för visat intresse och förklarade föreningens 43:e årsmöte för avslutat.

Så var det dags att sitta ner kring de dukade kaffeborden, som alltid under trivsam samvaro.

Låt oss med tillförsikt och inspiration vara beredda inför det nya verksamhetsåret. Den nya styrelsens sammansättning framgår av sista sidan.

Bertil Widlund

6 juni på Hembygdsgården - värdefull tradition i Upplands Väsby

Du reserverar väl kvällen den 6 juni för vår hembygdsgård och nationaldagsfirandet som nu blivit en mycket uppskattad tradition.

Samtidigt arrangerar vi en sk medborgarskapsceremoni för de väsbybor som blivit svenska medborgare under 1996. Syftet med den är att på ett högtidligt sätt hälsa dessa nya medborgare från många olika delar av världen välkomna till vår kommun.

Det sker genom att kommunfullmäktiges ordförande Eva Johansson håller ett välkomsttal och att de nya medborgarna får ett sk medborgarskapsbevis och en liten svensk träflagga, samt bjuds på förtäring.

Inbjudan har nu gått ut till dessa nya medborgare och i slutet av maj vet vi hur många som tackat ja, berättar Haidi Rupertsson, som arbetar på

kommunstyrelsekontoret och är den som håller i planeringen av arrangemanget.

- I år prövar vi ett lite annorlunda upplägg. I stället för att ha medborgarskapsceremonin först låter vi den ingå i nationaldagsfirandet. Detta gör vi för att ännu mer uppmärksamma våra nya medborgare och få till fler möten mellan dem och oss gamla väsbybor, säger Haidi Rupertsson.

Programmet håller nu på att planeras i detalj. Det börjar kl 18.00. Gösta Karlsson hälsar alla välkomna. Barn från kommunens musikklasser kommer att sjunga sommarsånger och Väsbykören ska underhålla. Sveriges nationalsång och Den blomstertid nu kommer sjungs av alla. Ett stående och mycket uppskattat inslag är när Hembygdsföreningens folkdanslag dansar på gårdens gräsmatta.

Och vem blir årets 6-junitalare - hedersuppdraget som tilldelas den som gjort något särskilt bra för Upplands Väsby under föregående år?

Detta får ännu så länge vara en överraskning. Klockan 21 halas flaggan - men spelmännen fortsätter sitt spel under de gamla träden i sommarkvällen...

Så inte behöver vi åka till Skansen - inte när vi har något mycket mer äkta här - vår förnämliga Hembygdsgård!

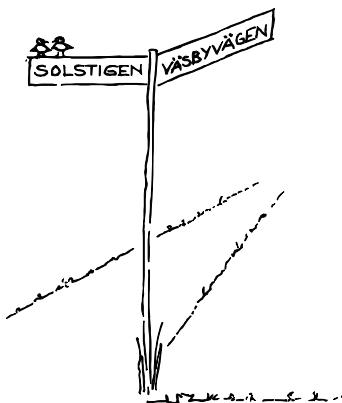
Carin Törner,
Upplands Väsby kommun

Foto: Carin Törner

Varför heter vägen så?

Ägget

Den ovala formen på stadsplanen har givit bostadsområdet Ägget dess namn.

Båtsmansvägen är stammen i området. Båtsmannen var den indelte soldatens motsvarighet inom flottan. Njurstas båtsman bodde i ett torp väster om Ägget. Även under Bisslinge gård fanns ett båtsmantorp.

Njurstavägen

I forntiden låg Njursta by på en höjd som sköt ut i det dåvarande havet. Att platsen var bebodd före 1000-talet kan

vi förstå av att där finns ett gravfält och en runsten. Stenen står på ursprunglig plats. Den restes i Njursta by, som nu är Eds prästgård, och har inskriften "Gunnar och Sven reste stenen efter Tona (sin moder)..."

Under den katolska tiden låg prästgården i Törnby. Efter reformationen skänkte Ture Bengtsson delar av Njursta till Uppsala domkyrka till prästgård, och fr.o.m. 1553 omtalas Njursta som Eds prästgård. I Njursta by fanns nu två hemman, prästgården och bondehemmanet.

En försiktig tolkning av namnet Njursta kan ge följande svar: Njur- kommer av ett fornsvenskt ord med betydelsen 'hopklämd' och fornsvenskt är även -sta, som i en del namn kan betyda 'båtplats'.

Törnbyvägen

Törnby bestod av tre hemman och under den katolska tiden var ett av dem prästgård. Den ägdes av Vadstena kloster. Under indelningsverkets tid var Törnby dragontorp under Edsby gård.

Namnet Törnby har inte med vildrosor och törne att göra men väl med tör(en), d.v.s. skogsmark.

Inga Engdahl

Hembygdens och Hembygsgårdens dag

firar vi med öppet hus den 3 augusti kl 09-16 på Runby Nedra. Kom för att se våra antika brandsprutor eller den museala fordonsparken och de gamla föremålen i vagnsskjulet.

BJÖRKVALLA

av: Paulina Gustafsson (15 år)

Björkvallska släkten

Min morfars farfars far hette Johan Fredrik Björkvall. När han var 47 år föddes hans son, Erik Wilhelm Björkvall. Det var just han, Wilhelm, som byggde Björkvalla. Hans son hette John Björkvall och han var far till min morfar, Johan Åke Wilhelm Björkvall.

Hur Björkvalla fick sitt namn

När Wilhelm skulle hitta en tomt att bygga sitt hus på såg han en vall med björkar. Han tyckte det var vackert och han själv hette ju Björkvall, därför passade det bra att döpa huset till Björkvalla.

När Björkvalla legat där ett tag och specieraffären blivit som ett litet "centrum" kallade man området för Björkvalla.

På 40-talet skulle man ge Väsby vägar namn, och då döpte man vägen till Björkvallavägen eftersom den gick utanför Björkvalla.

Björkvalla byggs

Björkvalla byggs under åren 1905-1906 som ett sommarnöje till Erik Wilhelm Björkvall.

Han var grosshandlare och hade ensamrätt för läderhandeln i Norrland. Allt läder som skulle säljas passerade Wilhelm i Stockholm och så fick han betalt för detta.

Björkvalla var invändigt en kopia av Wilhelms lägenhet i Stockholm. Björkvallas tomt sträckte sig då över 6000 kvm. Det motsvarade en yta på sex medelstora villatomter. När huset skulle byggas transporterades 1000 lass matjord och lades ut på backen som var en stenig vall. I trädgården planterades 40 stycken fruktträd, som det nu bara finns kvar 9 stycken av.

Det byggdes också ett stall, där Wilhelms häst fick stå när han inte spändes framför vagnen. På den tiden var häst och vagn det vanligaste transportmedlet.

På marken längst bort i trädgården byggdes det ett hus ett par år senare, där Jenny flyttade in senare i livet.

Huset ändras

År 1928 tar man bort tornet på Björkvalla för att det multnat och var för svårt att underhålla. Det sägs att det varit underbar utsikt över Väsby därifrån. Då var det skog och åkrar i Väsby. Glasveranden mot Väsbyvägen tog man bort 1949. Den var inte isolerad och var därför för kall på vintern och för varm på sommaren. Därför glasade man in verandan som låg inåt trädgården.

Folket i Björkvalla

När Wilhelm byggt färdigt huset får han tyvärr bara leva i två år till och lämnar sin fru Märta, sonen John och dottern Jenny, som tillsammans tar över Björkvalla. Wilhelms fru Märta lever i två år till och bor kvar i huset.

Tillsammans med sin fru, som också hette Märta, fick John tre barn, Kerstin, Lasse och Göran. Systemen Jenny flyttar ut till Björkeboda, huset längst bort i trädgården. 1920 dör Johns fru Märta. Två år senare gifter John om sig med Karin och tillsammans får de ett barn, Johan Åke Wilhelm Björkvall. Men när Åke endast är tolv år dör hans far John. Åke gifter sig med Gunnel som tidigare hyrt rum på nedervåningen. De får tre barn, Ann, Kristina och Katarina. Den äldsta dottern, Ann, föds 1955 och blir senare i livet mor till mig. När Åke blir äldre tar han över Björkvalla.

Företag i Björkvalla

Ända sedan 1906 har bottenvåningen hyrts ut till olika affärsidkare.

Den första som hyrde in sig hade en fiske- och speceriaffär som hette Lejholms. Han hade sin affär där i fyra år. Efter honom hyrde andra in sig och öppnade olika affärer. På 60-talet låg där en speceriaffär som hette Waleruds. 1977 hyrs bottenvåningen ut till Svensk Fastighetsförmedling. Samma år flyttar Åke upp i de två översta våningarna och mellanvåningen hyrs ut till företag.

Tomten delas upp

1972 görs det en stadsplan, och där står det inritat radhus på Björkvallas tomt. Men morfar tillåter inte kommunen riva hans hus. Endast Björkeboda rivs.

1980 är tomten på 5000 kvm. Tre femtedelar delas upp i villatomter, en av dem skänker min morfar till min mamma, Ann. Mina föräldrar bygger en villa på tomten.

1981 är huset färdigt och jag, Paulina Gustafsson, föds. Tillsammans med min familj har vi nu bott i huset i 15 år.

Björkvalla idag

I år fyller Björkvalla 90 år. Det är 17 rum, tre kök, sex toaletter, hallar och en källare. Det ägs av min morfar, Åke Björkvall, som bor på övervåningen tillsammans med sin nya fru, Lena, som är en andra mormor för mig.

Av trädgården är det 1200 kvm kvar, en del av den tas upp av en pool, som min morfar låtit bygga. Den mellersta våningen hyrs ut till mina föräldrar som har en reklambyrå. Den heter Gustafsson & Lötman, och där är

min moster, Katarina, anställd. På bottenvåningen ligger Svensk Fastighetsförmedling.

Kronan försvagas

1905 när man bygger huset, kostar det 35 000 kronor vilket idag motsvarar sex miljoner. Dessutom har man isolerat och satt murbruk på hela byggnaden, och det skulle kosta miljoner att göra det idag. 1977 bygger morfar ett garage - det kostar också 35 000 kronor. Tio år senare bygger han en snickarbod som också kostar 35 000 kronor. Detta visar tydligt en försvagning på kronan.

Källa: Åke Björkvall

TINGSPLATSER I ATTUNDALAND

En av de historiskt mest intressanta tingsplatserna i Attundaland var Folklands tingsstad i nuvarande Lunda socken. Namnet Lunda synes tyda på att en helig offerlund funnits här under hednatiden, och namnet behölls även sedan man byggt den första kristna kyrkan i "Lundatolft" på 1100-talet. När platsen började tagas i bruk som tingsplats känner man inte till, men troligen var detta redan under heden tid, och de historiska bedömarna är ense om att den länge var det gemensamma tingsstället för hela Attundaland. Omdebatterad blev den emellertid först några hundra år senare.

Folklands tingsstad blev med tiden inte bara tingsställe. Här samlades så mycket folk att handelsmän bosatte sig för att driva affärer. Ur handelssynpunkt var läget för detta det allra bästa, beläget som platsen var vid Närtunaån, vilken sedan gammalt var del av en samfärdsled mellan Uppsala och Östersjön (Trälhavet). Från Sigtuna, som hade svårt att repa sig sedan staden år 1187 härjades av baltiska vikingar, flyttade särskilt många ut till Folklands tingsstad, och

även uppsalabor flyttade dit. Detta förtröt alldeles särskilt sigtunaborna.

Men först 1315 uppmärksammades på högsta ort att det fanns en plats, som kunde hota det nyss anlagda Stockholm. Ett påbud förbjöd alla hantverkare och köpmän som slagit sig ned på tingsplatsen att driva handel och andra på landsbygden förbjudna näringar samt ålade dem att inom åtta dagar (!) flytta till Sigtuna eller Stockholm. Påbudet synes icke ha gjort någon verkan. Efter nya klagomål från borgarna i Sigtuna kom ett nytt påbud år 1332 och efter nya klagomål år 1337 med samma uteblivna verkan.

Men år 1350 hade myndigheterna tröttnat på de uppstudsiga invånarna i Folklands tingsstad. Nu kom ett brev om att man skulle flytta tinget och marknaden till Sigtuna, där det skulle hållas varje månad. Men vid två tillfällen under året, ett på våren och ett på hösten, skulle man få hålla ting på den gamla platsen, förmodligen var det då fråga om lagmansting, d.v.s. den nya överrättens samling, ty även detta samlades på de vanliga tingsplatserna under öppen himmel, alldeles som hundares- och härads-tingen.

Anm.: Mellan Uppsala och Stockholm ligger det som i forna tiden bar namnet Attundaland, ett av de uppsaländska folklanden.

Källa: Erik Stapelberg: Domstol i Attundaland

Lennart Hedlund

ORDNINGSFÖRESKRIFTER FÖR HEMBYGDSGÅRDENS LADUGÅRD

Ladugården uthyres endast till slutna sällskap och till kursverksamhet, dock ej till ungdomsfester eller fester med dans.

Slutet sällskap är en begränsad krets av personer, som har någon form av gemensamt intresse eller tillhör samma gemensamma sammanslutning.

Hyresgästen ansvarar för att inga obehöriga får tillträde till lokalen.

Eventuell diskning och städning sköts av hyresgästen, om så ej sker debiteras en extra avgift på 200 kr.

All skadegörelse som orsakas av hyresgästen skall ersättas av denne.

Efter avslutad aktivitet skall hyresgästen tillse att belysningen släcks och att kranar, fönster och dörrar stängs.

Vid ommöblering skall lokalen återställas i ursprungligt skick.

I övrigt skall hyresgästen följa de anvisningar som lämnas av boställsvärdinnan.

Nycklar hämtas hos boställsvärdinnan efter överenskommelse och lämnas åter senast dagen efter hyrestillfälle.

Lokalen skall vara utrymd senast kl 24.00

AVGIFTER: per kväll 500 kr

enskilda korta sammankomster 100 kr per timme

kurser med minst 5 kurssammankomster 50 kr per timme

För tillgång till pentry tillkommer en fast avgift på 50 kr

Boställsvärdinnor: Nora Lundberg, Hagvägen 11, tel 590 335 49
Anne Maxe, Kvarnvägen 18, tel 590 313 53

1	2		3	4	5		6		7	
9			10							
11		12						13		
		16					17			
19	20						21			
22						23				
24		25		26	27			28		29
				31		32				33
		34	35							36
		37						38	39	
	41						42			
44							45			
47								48		

Lösningar på korsordet skall insändas senast den 15 juli 1997 till Lennart Hedlund,
Centralvägen 6A, 194 76 Upplands Väsby

Vi delar ut bokpriser till de tre först öppnade rätta lösningarna.

Namn:.....

Adress:.....

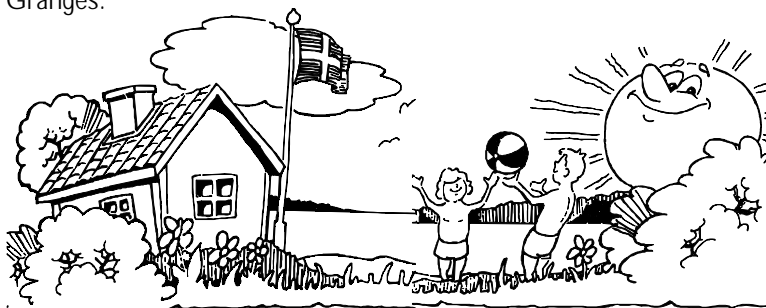
.....

Vågräta

1. Får ej längre besök av storken.
9. Tecken för silver.
10. Andel, fraktsats.
11. Borstmaskar.
14. Är ibland bra att ha i magen.
16. Väsen som utströmmar från gud omen enligt gnosticismen.
17. Vitsdam.
18. Kan man göra eller ta det med.
19. Här visade sig Gösta på styva linan i somras.
21. Något för höjdhopparna.
22. Den här i Väsby flyter norrut.
23. Tidigare välkänt svenskt företag.
24. Höst- och vintermat.
28. Sådana piloter finns.
31. Utkast.
33. Enhetspris AB.
34. Smakar gott ibland.
36. Bok.
37. Bär eller brister.
38. Byxytg.
41. Känd fransk vissångare.
42. Gjorde Mona-Lisa.
43. Hörs i ladugården.
44. Fyller alla.
45. Människoliknande däggdjur.
46. Amerikas Förenta Stater.
47. Ridskola i Väsby.
48. Användes tidigare i tillverknigen vid Gränges.

Lodräta

1. Vår samlingslokal finns däri.
2. ... för ..., tand för tand.
3. Sysslar med bl.a. arbetsvetenskap.
4. Kanske Du har en?
5. Rusar man ibland.
6. Tidigare känd väsbyhandlare.
7. Gör mycket gott.
8. Långt borta men ändå så nära.
12. Arvsanlag.
13. Känt världen över bland idrottsfolk o.a.
15. Art eller?
20. Många tankställen finns i Väsby, men ej detta.
25. Djur med kort snabel.
26. Kan lukta illa men ändå smaka gott.
27. Grannsocken.
29. Fanns en särskild lödavdelning för på
30. detta gamla väsbyföretag.
32. Förkortas Imperator Rex.
35. Kanske Du gjort något större evenemang.
38. Snart dags för i grytan.
39. Likgiltig.
40. Mest en julvara.
41. Kan man synålen.
42. Los Angeles.
44. Har vi en välkänd i Väsby.

Upplands Väsby Hembygdsförening
Hagvägen 2 / Pukslagargatan
194 40 Upplands Väsby

Hembygdsgården
Postgirokonto 29 81 91-9

STYRELSE 1997

	Telefon
Gösta Karlsson, ordförande	590 314 23
Örjan Abrahamsson, vice ordförande	590 332 70
Rut Bäck, sekreterare	590 317 17
Lennart Hedlund, kassör	590 911 92
Inga Lisa Gustafsson, registrator	590 336 42
Ulf Gustafsson, boställsvård	590 972 70
Anders Pettersson, ledamot	590 326 57
Bengt Hedlund, kommunvald	590 304 95

ERSÄTTARE

Lena Aspman, Vivi Wallin, Monica Berglind,
Bertil Widlund, Lennart Widestam, Birgitta Nevdal och .
Kommunvald ersättare Hans Lauenstein.

MEDLEMSBLADET

Inga Engdahl, ansvarig utgivare	590 300 20
Carl Hågervind, redaktionskommitté	590 844 46
Ann Mari Karlsson, redaktionskommitté	590 314 23
Lennart Hedlund, styrelsens representant	590 911 92

REVISORER ORDINARIE

Björn Lundin
Harald Forslund

ERSÄTTARE

Kerstin Björkman
Arne Mattsson

Boställsvårdinnor:

Nora Lundberg	590 335 49
Anne Maxe	590 313 53

Till valberedning inför nästa årsmöte valdes: Kersin Hammarin samt Hans Hed ersät-
tare: Kersin Kéry